

TERMÉSZETVÉDELEM ÉS BIRTOKPOLITIKA

Dr. Kovács Mátás

1. VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK KEZELÉSÉNEK EDDIGI GYAKORLATA.

Általában igaz Európa minden országára az, hogy a természetvédelmi oltalom alá került területek később alakultak ki, mint az adott régió földtulajdonviszonyai, így a tv. a helyi tulajdoni sajátosságokat **megörökölte**. Ez természetes, hiszen a tv. eszméjének és a védett területek létrehozásának kialakulása viszonylag újkeletű.

2 fő típus:

- = azon országok, ahol a védetté nyilvánítás előtt,
az előkészítés alatt
vagy a védetté nyilvánításkor
rendezték a terület tulajdoni
kezelői
használói
viszonyait:
 - kisajátítással
 - bérlettel (hosszútávú)
 - megváltással
 - stb.

- = hazánk azon országok közé tartozott, akik a védetté nyilvánítással együtt nem rendezték a terület tulajdonviszonyait.
Megmaradt a korábbi tulajdoni - kezelői - használói forma.
Viszont a védetté nyilvánító határozatban (rendeletben) megjelölték az ún. „természetvédelmi kezelőt”.

A „természetvédelmi kezelés” fogalma a tv. regionális szerv azon jogosítványait fedte le, amelyekkel lehetővé vált a területek
 - gondozása
 - fenntartása
 - őrzése
 - helyreállítása
 - megjelölése
 - bemutatása
 - stb.

Ez éppen azért történt így, mert a tulajdoni - kezelői - használói viszonyok adottak voltak, rendezésükre vajmi kevés remény mutatkozott. A rendezés elmaradásának okát a következőkben látom:

- kialakult földtulajdoni - kezelői - használói struktúra viszonylagos stabilitása,
- a változtatással szembeni erős ellenállás,
- a tv. anyagi forrásainak hiánya,
- és a természetvédelmi apparátus csekély létszáma és leterheltsége.

A megmaradt tulajdoni - kezelői - használói forma és a „természetvédelmi kezelő” fogalmának bevezetése és megvalósulása **számtalan konfliktus forrása** volt,

- a tulajdonost, kezelőt, használót megtestesítő gazdálkodó
- és a „természetvédelmi kezelő”-t megjelenítő állami tv. szerv között.

Ezek a konfliktusok **nem kedveztek** a tv. és a **gazdálkodó**, továbbá a tv. és a lakosság kapcsolatának, nem tettek jót a tv. image -jának sem.

Már ekkor beigazolódott a csekély kiterjedésű saját kezelésben lévő terület gondozása kapcsán, hogy a tv. **csakis ott képes teljességében a tv. érdekeinek érvényesülését biztosítani**, a tv. értékek védelmét **garantáltan ellátni**, ahol a „tulajdonosi” - **kezelő maga a tv. regionális szerv.**

Csupán tv. hatósági és szakhatósági tevékenységgel a **garancia nem biztosítható.**

1990-től az igen jelentős politikai, társadalmi, gazdasági változások magával hozták a **földtulajdonviszonyok változását is**. Ez pedig alapjaiban érintette a védett természeti területeket is,

1.) a volt csekély mennyiségű magántulajdonú védett területek maradtak magántulajdonban,

2.) a volt szövetkezeti tulajdonú védett területek a kárpótlási és szövetkezeti átmeneti törvény kapcsán kialakult sajnálatos törvényi szintű események következményeképpen

- = törvényesen
- = törvényesen, de alkotmányellenesen
- = törvénytelenül

kerültek a földalapokba, s így magántulajdonba, vagy
= törvényesen

nem kerültek magántulajdonba, hanem a megszűnt, a megmaradó, vagy az újjáalakuló szövetkezetek elvi tulajdonában maradtak,

- törvényesen az állam tulajdonába és a természetvédelmi területi szervek kezelésébe kerültek - 200.000 ha védettségi szint helyreállításáról szóló törvény

3.) a volt állami tulajdonú védett területek maradtak az állam tulajdonában és a korábbi szervek kezelésében.

2. A KEZELÉS ÚJ JOGI SZABÁLYOZÁSA.

A jelenlegi jogi szabályozást az 1992. évi 38-as törv. (az államháztartásról szóló törvény) oldja meg.

A védett természeti területekre vonatkozó rész a IX. fejezet, ami a kincstári vagyonról rendelkezik.

Kincstári vagyonnak minősíti:

az állami feladat ellátását szolgáló vagyont, amely - a társaság működését
- a nemzetgazdaság céljai
megvalósítását segíti elő.

Kincstári vagyoni körbe sorolja: az állami tulajdonú nemzeti kincsnek minősülő

- c./ védett **természeti értékek** -et,
- d./ védett **természeti területeket, erdőt**.

Tulajdonosi jogokat a felsorolt vagyoni kör azaz a kincstári vagyon tekintetében a

- Magyar Állam nevében a pénzügyminiszter gyakorolja amit a
- Kincstári Vagyoni Igazgatóság (KVI) útján lát el.

(Polgári jogi jogviszonyban az államot a KVI képviseli.)

- Nyilvántartást köteles vezetni.

E törvény hatálybalépésekor a központi költségvetési szervek által kezelt (azaz a KTM területi szerveinek kezelésében lévő) területeken e törvény által meghatározott vagyonkezelői jognak kell tekinteni az eddigi **kezelői jogot**.

Vagyonkezelői jogot gyakorolhat:

- központi költségvetési szerv
(KVI kijelöl és a vagyonkezelésre vele megállapodást köt.)
- bármely természetes és jogi személy ill. jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet.
(KVI szerződésben megállapodik = vagyonkezelési szerződés.)
- állami tulajdonú erdő és az azzal szerves egységet képező egyéb földterület esetében AZ a 100 %-ig állami tulajdonú erdőgazdasági társaság, AKIVEL
= a földművelésügyi és
= a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter egyetértésével,
a KVI vagyonkezelési szerződést köt.

Vagyonkezelő kijelölése az érintett szerv felügyeletét ellátó szerv vezetőjének egyetértésével történhet.

Vagyonkezelői jogot csakis ellenérték fejében lehet megszerezni és gyakorolni.

Ez alól csak 2 kivétel van:

- ha központi költségvetési szerv már kezelője az állami tulajdonnak és automatizmussal érvényesül vagyonkezelői joga
 - ha központi költségvetési szervet jelöl ki a KVI.
- A kincstári vagyon vagyonkezelésbe adása, vagy ellenérték nélküli használatba adása (haszonbérleti szerződés) általános forgalmi adó- és illetékmentes.

A kincstári vagyon vagyonkezelői joga, **visszavonható**: - pénzügyminiszter

- az érintett szervezet felügyeletét ellátó szerv vezetőjének

egyetértésével.

A kincstári vagyon felett vagyonkezelői jogot gyakorlót megilleti:

- a tulajdonos jogai,
és terhelik
- a tulajdonos kötelességei

azzal a különbséggel, hogy:

- a vagyont nem értékesítheti,
- arra zálogjogot, ill.
- haszonélvezeti jogot nem alapíthat.

A kincstári-vagyon kezelésére vonatkozó szakmai feltételeket és a vagyonkezelésbe adás végrehajtásának **részletes szabályait a Kormány rendeletben** állapítja meg.

(E kormányrendeletet a **PM most készíti elő**. Megjelenését követően a KTM központi költségvetési szervei vagyonkezelési kérdésének megoldása tovább már nem odázható el.)

3. SAJÁT KEZELÉST INDOKLÓ VAGY ELLENZŐ SZEMPONTOK.

A magyar tv. számára stratégiai kérdés az, hogy a kincstári vagyoni körben lévő védett természeti területek közül **milyen mértékben kerül át a közeljövőben területi szerveihez terület vagyonkezelésre**. Jelenleg a nézetek erősen szórnak.

Ennek eldöntéséhez fontos az **érvek és ellenérvek összevetése**.

Érvek a vagyonkezelésbe vételhez.

- nemzeti természetvédelem - stratégiai szempont
(az ország eredményes, a természeti értékek valós védelmét megvalósító természetvédelmi tevékenysége megköveteli a garanciát a vagyonkezelést ellátó szervezett vonatkozásában),
- teljeskörű és garantált természetvédelmi szakmai tevékenység csak „tulajdonosi” (vagyonkezelői) pozícióból biztosítható,
- gyakorlat hosszú távon igazolta, hogy csupán hatósági eszközök a védett természeti területek megóvására nem elégségesek,
- az egységes természetvédelmi kezelési szempontok országos szinten jobban és könnyebben érvényesülnek akkor, ha egységes, azonos feladat és hatáskörű, központi költségvetési szervezet látja el ott a vagyonkezelést,
- egy már meglévő, a természetvédelmi kezelés terén konkrét eredményeket elérő természetvédelmi szervezet nagyobb bizalmat élvez vagyon kezelésbeadás esetében,
- későbbi vagyonkezelésbevitel akadályai
(a vagyonkezelői jog visszavonásának jogi nehézségei, továbbá a vagyonkezelők ellenállása miatt későbbi vagyonkezelésbevitelre csak kivételesen lesz lehetőség),

- szervezetépítési szempont
(„a tulajdonosi” pozíció általános erősödésével megteremthető a természetvédelmi szervezet elismertsége, presztízsének erősödése),
- a Kincstári Vagyonkezelő Szervezet (KVI) szempontja
(a KVI a vagyon rendeltetése szerinti közérdeknek megfelelően adja vagyonkezelésbe a kincstári vagyont. Így különös felelősség terheli a KVI-t a vagyonkezelő személyének kijelölésében a nemzeti kincsnek minősülő védett természeti értékek tekintetében.)
- a természetvédelmi és gazdálkodói konfliktusok megszűnnek,
- a korlátozások miatt kompenzációs igények nem léphetnek fel, így nem jelent anyagi terhet.

Ellenérvek a vagyonkezelésbe vételhez.

- a területi szerveknél még nincsenek meg a vagyonkezelésbe vétel feltételei,
- nehéznek tűnik a vagyonkezelés-bevétel megvalósítása
 - = súlyos érdekellentétek miatti jelentős ellenállás a jelenlegi kezelők részéről,
 - = jelentős lehet az érintett tárcák tárca-ellenállása is,
 - = tárcán belüli ellenállás.

Az érvek és ellenérvek **összevetése, súlyozása** és mérlegelése alapján megállapítható, hogy messze azok az érvek dominálnak, amelyek a vagyon kezelésbe vétel mellett foglalnak állást.